

[0700]

**KUT, SKYNBONKE EN "FESSEL":
IN STRUKTURALISTYSKE WURDSTUDZJE**

Arjen P. Versloot

Zusammenfassung

Die friesischen Mundarten sind heutzutage nach wie vor fremdsprachlichen Einflüssen ausgesetzt. In diesem Aufsatz wird anhand des Wortfeldes Wade-Schienbein-Fessel", das einen Teil des Wortfeldes „Körper" ausmacht, gezeigt, welche Einflüsse die betreffenden Fremdsprachen auf die Strukturierung des friesischen Wortschatzes ausüben. Das westerlauwerssche Friesisch und das osterlauwerssche Friesisch paßten sich im Laufe der Jahrhunderte durch Übernahme von Lehnwörtern, Lehnbildungen und Lehnbedeutungen immer mehr den Hochsprachen Niederländisch und Hochdeutsch an. Das Nordfriesische wurde früher durch eine Reihe dänischer Lehnübersetzungen nach dem Muster „Adj. + bân" gekennzeichnet, die auf diese Weise einen morphologisch-semantischen Komplex bildeten. Heutzutage geht es mehr und mehr den Weg der anderen friesischen Mundarten.

1. Ynliding

1.1. It wurd fjild

Yn 'e rin fan 'e tiid binne hiel wat frisistyske wurdstúdzjes ferskynd. Lykwols wurde de wurden dêrby komselden yn ferbân mei-inoar behannele (vgl. GILDEMACHER, 1900; 147). Ta in better begryp fan de krekte betsjutting en it gebrûk fan wurden en ynsjoch yn it komôf en de ûntjouwing fan de wurden en har betsjuttings kin it o sa fan belang wêze en sjoch nei de wurden yn in grutter betsjuttingsramt, in saneamd wurd fjild. REICHMANN (1982; 1306ff.) wiist op it belang fan strukturalistysk wurd fjild ûndersyk fan de dialektwurdskeat. Sa'n ûndersyk haw ik útfierd, û.o. op basis fan eigen fjildwurk (simmer 1988 en 1989), foar it wurd fjild "lichem". De útkomsten foar it dielfjild "foet-skunk" binne beskreaun yn myn doktoraalskripsje (VERSLOOT, 1989).¹ Dit artikel is in bewurking fan in part dêrfan.

Yn dit artikel sil besocht wurde om in diagroane skets te jaan fan de ûntjouwings en ferskowings yn in dielfjild fan it wurd fjild "lichem" (sj. ûnder). Foarsafier't mooglik is, wurdt it spoar yn it Frysk weromfolge yn de tiid, mar de klam sil lizze op 'e tsjinwurdige sitewaasje en mear resinte ûntjouwings. Dit artikel wol dêrmei in lytse bydrage leverje oan in systematyske beskriuwing fan it Fryske leksikon.

¹. Yn it wurdregister fan myn skripsje (VERSLOOT, 1989) wurde 33 taalfarianten ûnderskaat. Fan it Westerlauwerskfryske haaddialekt komme 48 wurden dy't in lichemsdiel oantsjutte op it aljemint.

It ôfgrinzgjen fan in wurd fjild is net sa ienfâldich at men faaks ynearsten tinke soe. De taal is tagelyk objekt fan ûndersyk en beskriuwingsark. Benammen as men ûndersyk docht nei taalfarianten dy't de ûndersiker net (folslein) yn 'e macht hat, kin it nedich wêze om de ôfgrinzging fan de wurd fjilden letter oan te passen op grûn fan it sammele taalmateriaal.²

It ôfgrinzgjen fan it hjir ûndersochte wurd fjild is dan ek bard op grûn fan finalistyske argumenten: pas at men oersjoch hat oer de betsjuttings- en lûdbesibbens fan de wurden yn de talen en dialekten dy't objekt fan ûndersyk binne, kin men komme ta it ôfgrinzgjen fan it fjild. Dy ôfgrinzging kin foar elke taalfariant wer oars wêze.³

It wurd fjild dat yn dit artikel behannele wurdt, is dat fan de ûnderdielen fan de skonk ûnder de knibbel: it "kût", de "skynbonke" en as tredde in begryp dat yn it Westerlauwerske Frysk (Wlfr.) en Nederlânsk (Ndl.) net foarkomt, mar dat yn it Heechdútsk (Hd.) *Fessel* en yn it Deensk (Dn.) *smalben* hyt. Dat wol sizze it smelste part fan de foet, krekt boppe it ankel. It byinoarsetten fan de trije begripen is benammen bard op grûn fan it Noardfryske (Nfr.) materiaal. Foar de oare dialekten foeget in strukturalistysk hifkjen fan it materiaal eins neat ta oan de wurd-foar-wurdanalysse.

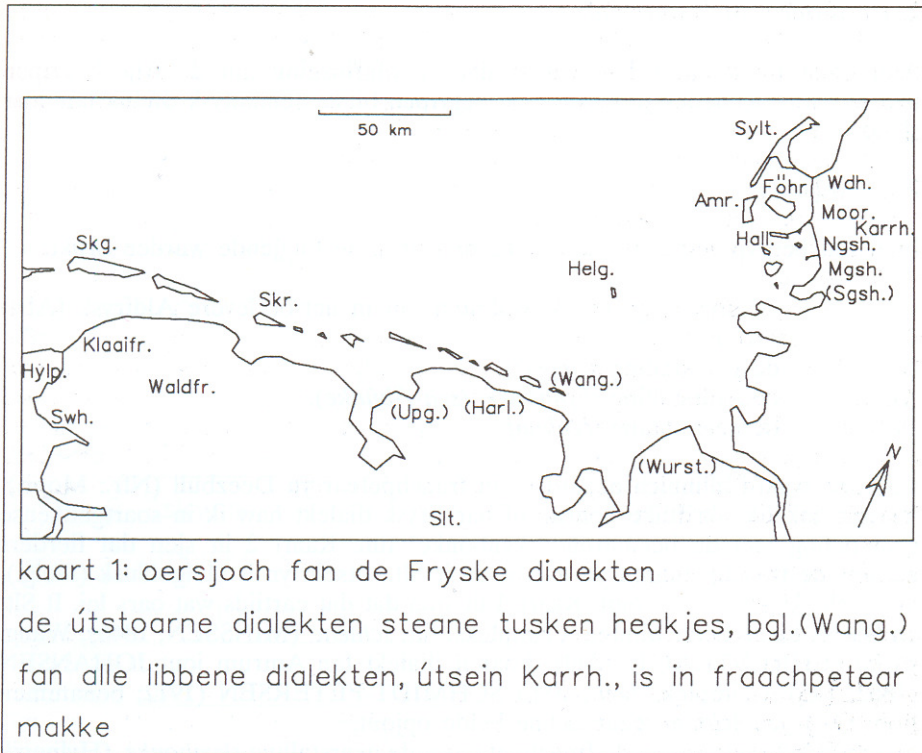
1.2. De behannele taalfaranten

It past yn de strukturalistyske oanpak fan it wurd fjild dat de wurden semantysk yn in breder ramt set wurde. Om't nei myn betinken taal gjin statysk sletten systeem is, mar in iepen ien dat hieltiten troch de taalbrûker feroare wurde kin, bygelyks troch ynfloeden fan bûten ôf (vgl. COSERIU, 1958), haw ik de wurden ek taalgeografysk- en -sosjologysk yn in breder ramt set. Sintraal steane de Fryske dialekten fan Westerlauwersk, Easterlauwersk en Noard-Fryslân. Ek de útstoarne Easterlauwerskfryske (Elfr.) dialekten fan it Harlingerlân (Harl.), Wangereach (Wang.) en it Lân Wursten (Wurst.) binne ûndersocht. Fierders krije de geografysk en sosjaal oanbuorjende talen omtinken: Nederlânsk, Leechdútsk (Ld.), Heechdútsk, Sønnerjysk ("Platdeensk") en Ryksdeensk (vgl kaart 1).

De wurden wurde safolle mooglik yn de besteande moderne staverings oanhelle, ek at se yn resinte, modern stavere boarnen net foarkomme. As it foar it beoardieljen fan de ferhâldings fan belang achte wurdt, wurdt nei de boarne ferwiisd. Foar it oanheljen fan wurden foar mear as ien dialekt tagelyk wurdt gebrûk makke fan in eigen, op 'e lûdetymology stypjende stavering. Sokke

². It kin wêze dat ien fan de ûndersochte taalfarianten in begryp ken dat yn de taal/talen dy't útgangspunt fan ûndersyk foarmet/je ûntbrekt. Sa is it hjir mei it begryp "Fessel", dat yn it Ndl. en Wlfr. ûntbrekt.

³. Men soe der bgl. op grûn fan Wlfr. *krop* en *pols* net ta komme om dy wurden yn gearhing mei-inoar te behanneljen. It Ing. *wrist*, "pols" en Dn. *vrst*, "krop" jouwe dêr wol dúdlik oanlieding ta.

wurden wurde nochris apart ûnderstreke. Sa stiet *skinebên tagelyk* foar in Sealtersk (Slit.) *schienbeen* as foar in Mooringer Frysk (Moor.) *schaanebiinj*, Halligfrysk (Hall.) *skiinbian* of *skänbian*, ensfh.

1.3. Opbou fan it artikel

Nei-inoar sille yn dit artikel oan 'e oarder komme:

- Oersjoch fan de hjoeddeiske, syngroane opbou fan it wurd fjild. Dêrby giet it om de betsjutting en it gebrûk fan de wurden, farianten en har foarkommen en fersprieding. It âldere Nijfrysk (dus ek de útstoarne Elfr. dialekten) sil hjir meibehannele wurde.
- Lûd-, betsjuttings- en foarmingsetymology fan de losse wurden.
- It mei-inoar yn ferbân setten fan de útkomsten fan de eardere paragrafen. Op grûn fan dy útkomsten wurdt dan in byld jûn fan de ûntjouwingen yn it wurd fjild, no en yn it ferline.

2. *De wurden yn it wurdffjild*

Alderearst moat opmurken wurde dat de ôfgrinzging fan de trije begripen nearne swierrichheden jout. De trije begripen binne semantysk dúdlik faninoar skaat.

2.1. *skynbonke*

Foar dat begryp wurde yn de Fryske dialekten de folgjende wurden brûkt:

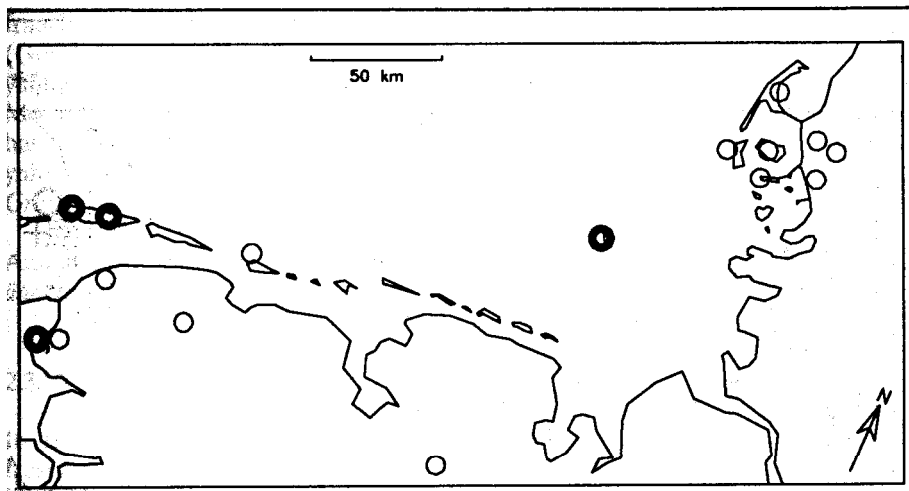
- I: de etymologyske ekwivalinten fan in net-oerlevere Aldfrysk (Afr.) **skine*.
- II: de gearstalling *skinebên*.
- III: de gearstalling *skynbonke* (*sch-/bûnke*).
- IV: de gearstalling *teenbiinj*.

teenbiinj waard allinnich neamd yn in fraachpetear yn Deezbûl (Nfr.: Moor.). Yn gjin inkelde skriftlike boarne of oar Frysk dialekt haw ik in soartgelikense gearstalling mei de betsjutting "skynbonke" fûn. Kaart 2 lit sjen dat fierders neffens de fraachpetearen yn it Nfr. en it Slt., útsein yn it Helgolânsk (Helg.), allinnich *skinebên* foarkomt. Kaart 3 lit sjen dat dat eartiids wat oars lei. It Slt. en Wang. hiene beide allinne it simpleks: Slt. *schiene* (MINSEN, 1846), Wang. *schîn* (EHRENTAUT, 1849). Foar it dialekt fan Amrum jout JOHANSEN (1862; 145) it simpleks *sken*, wylst SCHMIDT-PETERSEN (1912; benammen Föhr-Ost) simpleks en gearstalling beide opjout.

Yn it Wlfr. sloech yn de fraachpetearen de gearstalling *skynbonke* (Hylpersk (Hylp.) *-bûnke*, Skiermuontseachersk (Skr.) *schyn-*) oeral foar master op. Allinnich op Skylge (Skg.) joech sawol de ynformant foar it Westersk as dy foar it Aastersk *schyn* op (Aastersk ek *schien*). Kaart 3, dy't foar it Wlfr. op 20ste-ieuske boarnen stipet, lit dochs mear in lykwicht sjen tusken beide farianten. Alhoewol't de skiednis fan de wurden eins pas yn 3. op it aljemint komt, kin men der net foar wei en sjoch in eintsje werom yn 'e tiid om dy twa syngroane farianten beoardielje te kinnen.

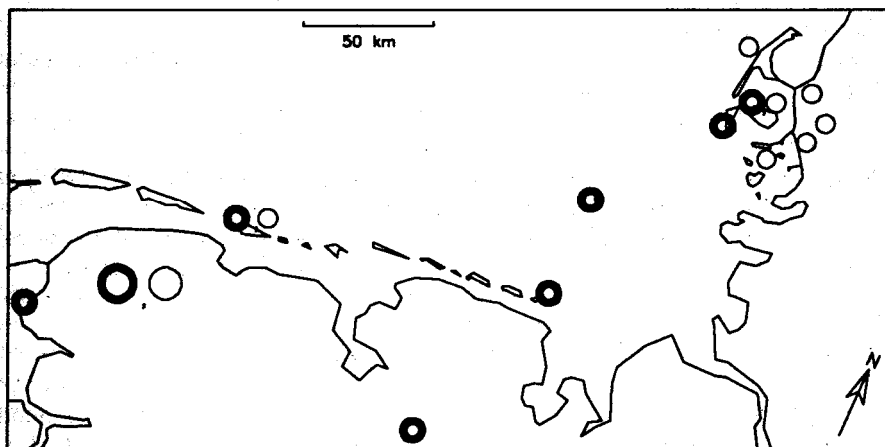
Besjocht men de foarbylden yn it wurdboekapparaat fan de Fryske Akademy (Wlfr. fan 1800 ôf), dan is gjin betsjuttingsferskil te finen. In hypotese dat *skynbonke* de "bonke" wêze soe en *skine* it lichemsdiel oan 'e bûtenkant, wurdt wjerlein troch de foarbylden en de fraachpetearen.⁴ Opfallend is dat it oergrutte part fan de *skine*-fynplakken útdrukkingen en siswizen binne, lykas: "in blauwe skine rinne", "ien wat foar de skinen smite". *Skynbonke* komt folle minder foar yn it Akademy-wurdboekapparaat as *skine* (4 om 52 gefallen). It âldste fynplak

⁴. Sa wurdt de "voorpijp" fan de ko oantsjut mei *skine*. Oarsom waard yn de fraachpetearen frege om uterlike lichemsdielen en net om parten fan it bonkerak en dochs waard meast *skynbonke* sein.

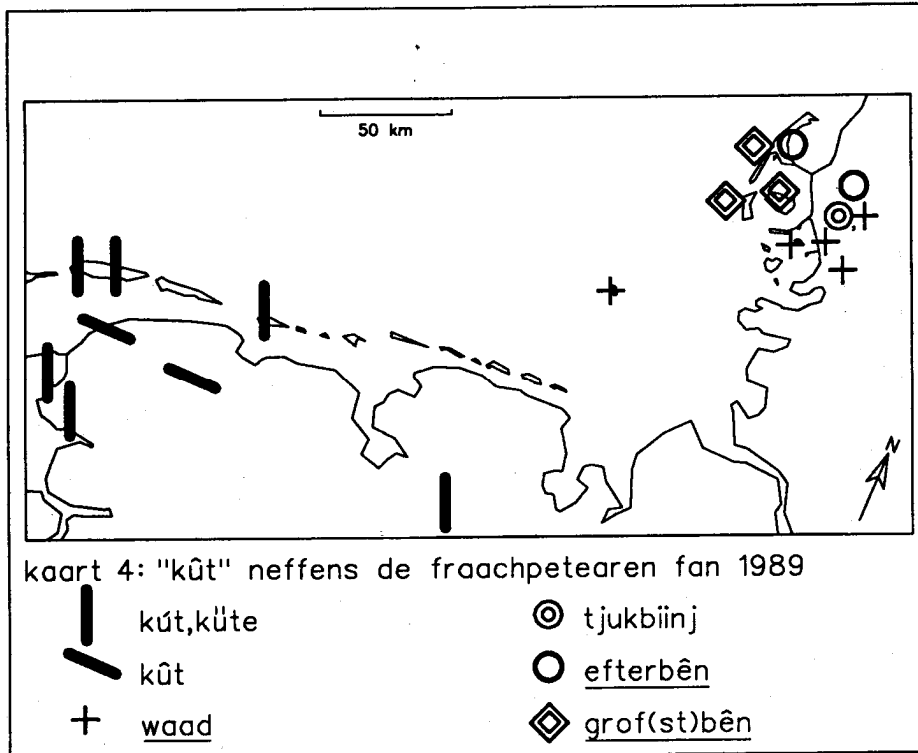
kaart 2: "skynbonke" neffens de fraachpetearen fan 1989

- simpleks skine
- gearstalling skynbonke/skinebên

kaart 3: "skynbonke" neffens de skriftlike boarnen

- simpleks skine
- gearstalling skynbonke/skinebên

fan *skynbonke* is fan 1900, dêrnei 1925, 1965 en 1968. Yn it Midfrysk (Mfr.) (= Wlfr. 1550-1800) komt *skynbonke* hielendal net foar.

It hear oersjend moat de konklúzje wêze dat *skynbonke* yn de moderne taal hurd oanwint foar *skine* oer. It simpleks wurdt mear beheind ta siswizen.

2.2. kût

It begryp "kût" wurdt yn it Fryske taalgebiet oantsjut mei fiif ferskillende wurden, as men de lûdfarianten fan ien wurd wer byinoar swilet (kaart 4).

It Wlfr., Slr., Harl. en Wang. hawwe *küüte*. Foar it útstoarne dialekt fan Wremen yn Lân Wursten is *waad* oerlevere.⁵ Ek yn it Helg. en yn de

⁵. Yn it hânskrift stiet *wnd*, dat wol as *wad* lêzen wurde moat (MÖLLENCAMP, 1968: 125).

fraachpetearen yn it súdlike Nfr. fan de fêstewal (Fwnfr.) (Hall., Goesharde (Goesh.)) en ien fraachpetear fan it Moor. komt waad foar. Deselde Moor. ynformant joech *tjukbiinj* op as "boekje-Frysk". De oare ynformant yn it Mooringerlân neamde *ääderbiinj*. Dat komt ek foar op Sylt: *achterbiin*. Dêrnêst hat it Sylterfrysk (Sylt.) it folslein synonyme *grofstbiin*. Dat waard neffens de ynformant minder brûkt as *achterbiin*. MÖLLER (1915) hat allinnich *grofstbiin*. *Gröow(st)bian* is ek it Föhrer en Amrummer (F-A.) wurd.

NISSEN (1889), MUNGARD (1913) jouwe *grofstbên* foar Sylt, Föhr, Amrum, Mooringerlân en Karrharde. SJÖLIN (1988) (Moor.) jout *groofstbiinj*, *ääderbiinj* en *tjukbiinj*.

2.3. "Fessel"

It begryp "Fessel" komt allinnich yn guon Nfr. dialekten foar, yn de fraachpetearen allinnich op Föhr-West: *klianstbian* (fraachpetear Amrum nét). NISSEN (1889) jout it wurd foar Amrum, Moor. en Karrharder Frysk (Karrh.): *klênstbên*. Yn it wurdboek foar it F-A (WILTS, 1986) is *klianst* te finen.

PETERSEN 1973) jout *küüling*. Yn in list mei Helg. wurden út 1973 komt as oersetting fan Hd. "Fessel" foar: *fessül*.⁶

2.4. Oersjoch

Yn it neifolgjende oersjoch wurdt foar elts dialekt oanjûn hokker wurd of hokke wurden brûkt wurde foar de trije behannele begripen. De útkomsten fan de fraachpetearen foarmje it útgongspunt. Wurden dêr't fan opjûn waard dat se minder faak brûkt waarden, steane tusken heakjes, bygelyks Moor. (*tjukbiinj*). Wurden en wurdfoarmen út skriftlike boarnen dy't ôfwike fan dy út de fraachpetearen steane tusken skeane streekjes, bygelyks Wlfr. */skinel/*. Noch net earder ferklearre ôfkoartings binne:

Swh. = Súdwesthoeksk

NKl. = Noardklaaifrysk

Kl. = Klaaifrysk

Wld. = Wâldfrysk

Mgoesh. = Middelgoesharder Frysk

Ngoedsh. = Noardergoesharder Frysk

Wdh. = Wiedingharder Frysk

Moor. I jout de útkomsten fan myn fraachpetear yn Niebüll.

Moor. II jout de útkomsten fan myn fraachpetear yn Deezbüll.

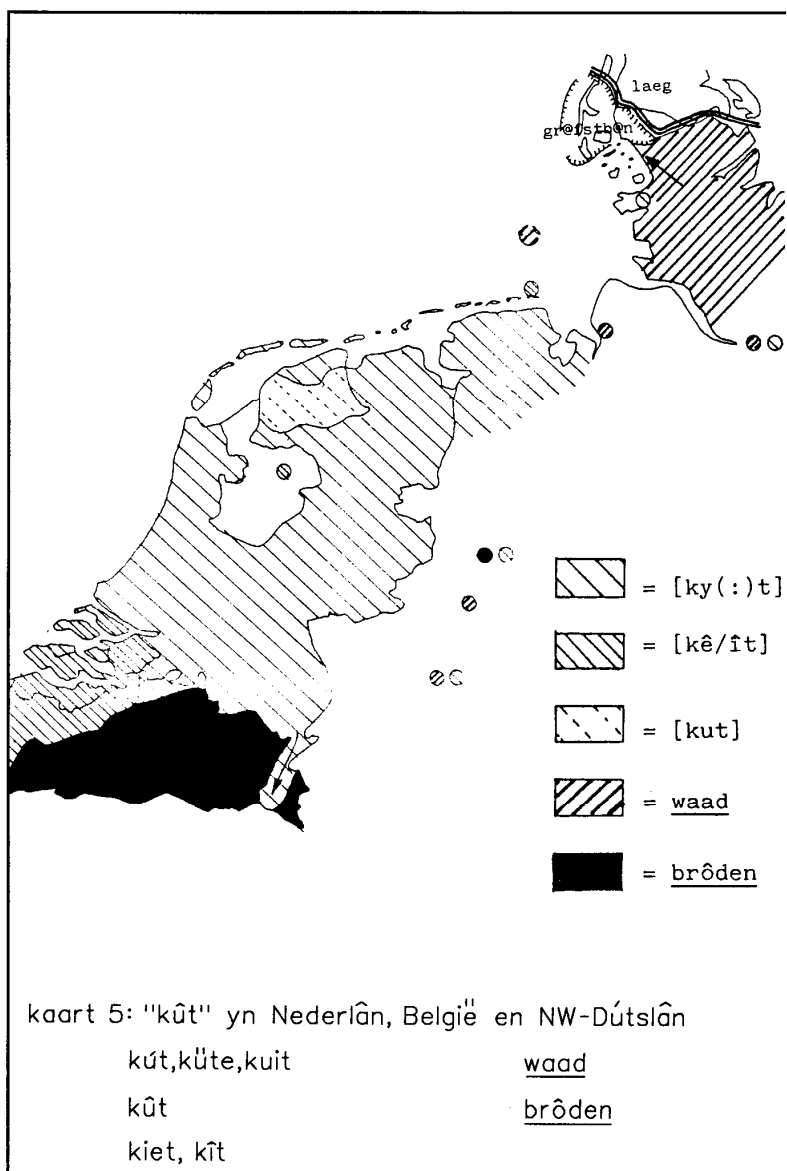
⁶. Mei tank oan Prof. N.R. Århammar, dy't my dy list jûn hat.

dialekt	"kût"	"skynbonke"	"Fessel"
Swh., Nkl.	<i>kût</i>	<i>skynbonke, /skine/</i>	-
Kl., Wld.	<i>kût</i>	<i>skynbonke, /skine/</i>	-
Hylp.	<i>kût</i>	<i>skyn, skynbûnke</i>	-
Skg.	<i>kût</i>	<i>schyn</i>	-
Skr.	<i>kût</i>	<i>schynbonke, /schine/</i>	-
Slt.	<i>küte, /küüt/</i>	<i>schienbeen, /schiene/</i>	-
Harl.	<i>/kühte/</i>	?	?
Wang.	<i>/kît/</i>	<i>/schîî/</i>	?
Wurst.	<i>/wad/</i>	?	?
Helg.	<i>woad</i>	<i>sken</i>	<i>/fessül/</i>
Sylt.	<i>achterbiin, (grofstbiin)</i>	<i>skenbiin</i>	-
Föhr-West	<i>gröowstbian</i>	<i>skenbian</i>	<i>klianstbian, /klianst/</i>
Amrum	<i>gröow/st/bian</i>	<i>skenbian, /sken/</i>	<i>/klianstbian, klianst/</i>
Hall.	<i>waod</i>	<i>skiinbian, /skän-/</i>	-
Mgoesh.	<i>woode</i>	?	?
Ngoesh.	<i>wood</i>	<i>schiiinbiin, /schän-/</i>	-
Moor. I.	<i>ääderbiinj</i>	<i>schaanebiinj</i>	-
Moor. II.	<i>wood, (tjukbiinj)</i>	<i>teenbiinj</i>	-
Moor.	<i>/ääder-, groofst-, tjukb./</i>	<i>/schaanebiinj/</i>	<i>/kliinstbiinj, küüling/</i>
(neffens SJÖLIN, 1988 en PETERSEN, 1973)			
Wdh.	?	<i>skänebiin</i>	-

It trijeliddige systeem "kût"- "skynbonke"- "Fessel" bestiet eins allinnich yn de noardlike Nfr. dialekten en dan ek noch benammen yn de skriftlike boarnen. De wurden yn dy dialekten binne meast gearstallings fan it type "adjektyf" + *-bên*. Fierders is it systeem oeral twaliddich: "kût"- "skynbonke".

3. *Lûd-, betsjuttings- en foarmingsetymology*

Yn 3.1. sil it komôf fan de wurden fêststeld wurde oan de hân fan de *lûding*. It giet dêrby om de skieding tusken erf wurden en -morfemen oan de iene kant en lien wurden en -morfemen oan de oare. De *lûding* seit lykwols net alles oer it komôf fan wurden. Der besteane folle mear relaasjes tusken talen as it om leksikale ynfloed giet, lykas lienoversetting, lienfoarming, lienbetsjutting (W. BETZ, yn POLENZ, 1972: 43) en leksikale stipe (ÅRHAMMAR, 1966). Sokke saken komme yn 3.2. oan 'e oarder, nêst mooglike yntern-Fryske ûntjouwings yn de betsjutting.

3.1. *Lûdetymology*3.1.1. *Wlfr. kût, kút, Stl., Harl. küüt(e), Wang. kât*

De Wlfr. lûdfarianten [u]-[y] folgje rûchwei it geografysk patroan fan de ûntjouwing fan Afr. /û/: Hylp., Swh., Skg., Skr. [y], oars [u]. De Wlfr. lûden, lykas ek Ndl. *ui* yn *kuit*, soene wize op Afr. **kûte*. Sa tinke HOF (1933: 255 ff) en SPENTER (1968: 239). Lykwols,sa skriuwt Hof (s. 17),"Omtrent de vormen *kyt* en *kyle* valt iets z e e r o p m e r k e l i j k s te vermelden." De noard-easthoeke fan Fryslân hat net **kuot*, sa't hjir út Afr. **kûte* te ferwachtsjen wêze soe (HOF, s. 256), mar *kût*, lykas grutte parten fan it súd-westen dy't bûten it eigentlike Swh. falle, û.o. ek de stêd Drylts (s. 25, 251). Mei klam skriuwt HOF (s. 256) dat in noard-eastlik **kuot* ek net by de âlderein noch fan eartiids bekend is. Dat der liket hjir wat oars te rêden te wêzen.

De yn de Wlfr. en Elfr. dialekten oerlevere lûdings binne op gjin inkelde wize lûdwettich meinoar yn oerienstimming te bringen. Dat twa farianten, of sels alle trije, moatte as lienwurd beskôge wurde (sa ek SIEBS, 1901; 1429).

Yn it Ndl. en noardwestlike Ld. komt it wurd ek foar, mar net yn it Brabânsk en Limboarchsk (kaart 5).⁷ Sieusk en Westflaamsk *ie* en Ld. *üü* wize op Westgermaansk (Wgerm.) /iu/ en it Ndl. *ui* past dêr skoan by (SCHÖNFELD, 1954; 78, 79). It lûd fan gjin fan de fjouwer Fr. foarmen *kût*, *kût*, *küüte*, *kât* kin lûdwettich út Wgerm. /iu/ ôflaat wurde en dus moatte it allegear lienwurden wêze.⁸

Wgerm. /iu/ > Mndl./Mld./ÿ/ (útsein Sieusk en Westflaamsk, sj. boppe). Utgongspunten foar ûntliening is dus Ndl./Ld. *küüt(e)*.⁹

De Wlfr. ú-dialekten en it Slt. en Harl. hawwe *küüte* sa oernaam, yn it Wlfr. mei de dêr wenstige ferkoarting fan [y:]. Yn it Slt. *is* de foarm yn de 19de- en 20ste-ieske skriftlike boarnen *dât küüt*, lykas yn it Wlfr. ûnsidich. Yn de twa fraachpetearen waard *ju küte* opjûn, dus froulik. It wurd is dêrmei oanpast oan it Ld. en yn genus ek oan it Hd. (*die Wade*).

Yn it Wlfr. waard yn grutte parten fan it Klaaifrysk en Wâldfrysk lûdsubstitúsje tapast. De 17de-ieske Ndl. [y:] waard lykwols opfette as út Wgerm. /û/, wat oars yndie yn de measte gefallen ek sa is, bygelyks yn *huis*, *buiten*. Om't it hjir om in lienwurd giet, is it begryplik dat yn de gebieten dy't tsjin it Swh. ú-gebiet oanlizze net oeral lûdsubstitúsje tapast is. Yn it noard-

⁷. It geografysk patroan makket dúdlik dat Limboarchsk *kuit* op ûntliening út it ABN weromgiet.

⁸. Nijsgjirrich is dat Ndl.Ld. *kiet*, *kuit*, *küüt(e)* in kustwurd is. Yn it Frysk, de kontinentaal-germaanske kusttaal by útstek, ûntbrekt it wurd lykwols. In Wgerm. **kiut*- soe yn it Afr. lûdwettich **tziut* wêze moatte (vgl. Ndl. *Kuinder*, Fr. *Tsjonger*). Yn gjin inkelde fan de hiele rige Fr. dialekten wie de neikommeling fan in Afr. **tziut* te finen.

⁹. Ndl. [y:] waard pas yn 'e rin fan de 17de en 18de ieu ta *ui* (SCHÖNFELD, 1954; 84). It âldste oerlevere foarbyld fan *kût* yn it Mfr. is fan 1705, dat der kin foar it Ndl. fan [y:] útgien wurde.

easten moast it wurd dan **kuot* west hawwe.¹⁰ Sa'n oanpassing wie de sprekkers dêr blykber wat al te stoef en dus waard krekt ek dêre Ndl. [y:] bewarre

It Wang. hat Ld. [y:] ûntrûne ta /î/. Dat wiist der op dat yn de tiid fan ûntliening it Wang. gjin /ÿ/-foneem hie. Yn it Wang. fan de 19de ieu EHRENTAUT, 1849/1854) bestiet /ÿ/ wol as selsstannich foneem.¹¹ In krekttere datearring fan de tiid fan ûntliening is net mooglik.

Koartsein hat men yn alle boppe besprutsen dialekten mei in lienwurd te krijen. Yn it Wlfr. komt it wurd nei alle gedachten sûnt de twadde helte fan de 17de ieu foar (fgl. noat 10) en ek yn it Wang. moat it yn de 19de ieu al ridlik âld west hawwe. De Wlfr., Iemsfr. en Wang. foarmen litte oars gjin mienskiplike lûdûntjouwings mear sjen, dat it sil nearne âlder wêze as de lette midsieuwen.

3.1.2. skine, skin(e)

It losse wurd, of it earste part fan de gearstalling (sj. 3.2.1. en 3.2.2.), giet werom op in net oerlevere Afr. **skine* (Fem. ô-stam, fgl. SIEBS, 1901; 1238ff, 1341), yn it Rüstringer Afr. **skini*, mei fokaalharmony.

Yn twa fraachpetearen yn Noard-Fryslân waard in Hd. lienlûding brûkt: Hall. *skiinbian*, Ngoesh. *schiinbiin*. LÖFSTEDT (1931; 187) hat *skänbian/schänbiin*.¹²

3.1.3. waad

De ferskillende foarmen fan waad (Wurst., Helg., Hall., Goesch., Moor.) binne lienwurden út it Ld.

3.1.4. *Helg.* fessül

Dat wurd komt streekrjocht út it Hd.

¹⁰. It âldste fynplak is fan 1705: *koewt* en fuort dêrnei 1707 *kuwt* (1705D, 15 en 1707C, 305). It âldste oerlevere foarbyld fan brekking is út dyselde snuorje: 1708 (V.D. MEER, 1985; 46).

¹¹. Wang /ÿ:/ is bgl. ûntstien út in rûne rutsen Afr. *i* of *e* yn *schüpu*, "skippen" út Afr. *skipu*, *rüdhû*, "tsjillen" út Afr. **rethu* of út Afr. *î* mei rûning, bgl. *wüf*. Fierders komt it foar yn lienwurden: *düvel*, *bîdiid*. /ÿ:/ ûntbriek yn it Fr. sûnt de ûntrûning, dy't nei alle gedachten al yn de 8ste ieu syn beslach krige hie (GYSELING, 1962: 17).

¹². LÖFSTEDT (1928/1931) brûkt in tige fyn ûnderskiedend lûdskrift, dat hjir net werjûn wurde kin. Hy neamt *skän-/schän-* ek al lienlûdings út it Ld. (LÖFSTEDT, 1931; 187), mar der liket my neat op tsjin te wêzen om mei de regels dy't LÖFSTEDT (1928; 168^{2a}) sels jout de foar Langeness en Gröde (Hall.) opjûne foarmen regelmjittich út Afr. **skine* te ferklearjen. As men fan Ld. lienlûdings útgiet, is yn de moderne dialekten dus sprake fan twa lienlûdings efterinoar: Fr--Ld.--Hd.

3.1.5. *Moor. küüling*

Moor. *küüling* komt allinnich foar by PETERSEN (1973). It is mooglik gearstald út *küüite* + *-ling*. It suffiks *-(l)ing* wurdt in soad brûkt yn it Nfr. yn wurden foar lichemsdielen, bgl.:

Moor.	<i>wuusing</i>	Wlfr.	<i>weaze</i>
Moor.	<i>knäibling</i>	Wlfr.	<i>knibbel</i>
Moor.	<i>noostring</i>	Wlfr.	<i>noaster(gat)</i>
Mgoesh.	<i>liining</i>	Ndl.	<i>lende</i>
F-A.	<i>(hoon)wrasling</i>	Ingelsk	<i>wrist</i>

MENSING (1927-35) neamt *küit* yn Eiderstedt (Ld.) gongber oant om 1860 hinne, dat it is net sa nuver dat *küüite* yn Noard-Fryslân foarkomme soe (fgl. kaart 5). As dizze etymology krekt is, is it wurd, sjoen de assimilaasje fan *t* oan *l*, wol aardich âld en gjin neologisme fan Petersen. It befettet lykwols dan ek it lienwurd *küüite* en is dus gjin erfurd. Wol is it mei help fan in yn it Nfr. gongber wurdfoarmingssuffiks ynfoege yn it Nfr. wurdfoarmingssysteem.

3.1.6. *Gearstallings*

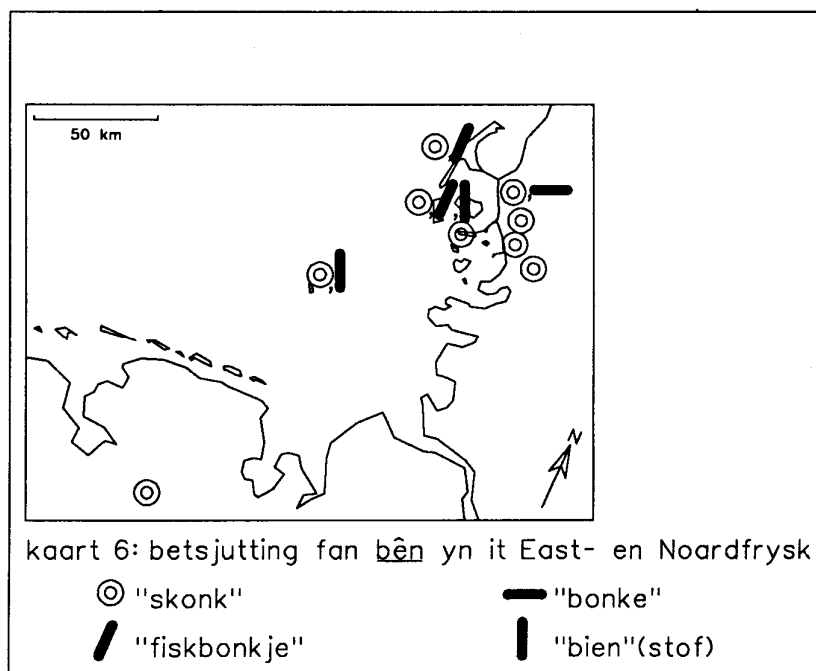
Alle gearstallings besteane út oarspronklik Fryske morfemen. Allinnich Sylt. *achter-* is in lienwurd, mar is net bûn oan dizze gearstalling.

3.2. *Betsjittings- en foarmingsetymology*3.2.1. *Wlfr. skynbonke*

De gearstalling *skynbonke* is, sa't út 2.1. al bliken dien hat, noch net botte âld. Yn it Afr. en Mfr. komt it net foar (*skine* ek net yn it Afr., mar al yn it Mfr.) en yn it Nijfr. pas foar it earst yn it wurdboek fan DYKSTRA (1900-11). Sûnt dy tiid wint it hurd oan.

It earste part, *skyn-* fan it simpleks *skine*, is yn alle Germ. talen al fanâlds bekend yn de betsjutting "skynbonke", al komt de gearstalling *skinebein* al foar yn it let-midsieuske Hd., Dn. en Sweedsk en fierder al yn it Aldingelsk: *scinebân*. *Bein* betsjut hjir hieltiten "bonke" (Ndl. "bot"), wat ek de oarspronklike betsjutting fan it wurd is (NIELSEN, 1976).

Sjoen it feit dat *skynbonke* noch ridlik jong is, kin it wol net skaat wurde fan Ndl. *scheenbeen* en moat it as lienoersetting beskôge wurde. Kaart 2 en 3 meitsje moai dúdlik dat oeral yn it Fr. it simpleks foar in gearstalling belies jaan moat. Alhoewol't *been* yn it Ndl. dochs yn it foarste plak "skonk" betsjut. is Ndl. *scheenbeen* krekt oerset mei *skynbonke* (fgl. Elfr. en Nfr. *skinebên*).

3.2.2. Nfr., Slt. skinebên

De gearstalling skinebên wrot yn it Slt. en Nfr. it simpleks út it stee. Ek guon âldere Nfr. boarnen (MÖLLER, 1915 = Sylt., LÖFSTEDT, 1928/31 = Hall. en Ngoesh., SJÖLIN, 1988 = Moor.) hawwe allinnich de gearstalling, dat de ferfanging fan it simpleks kin dêr wol krekt eefkes âlder wêze as yn it Wlfr. en Elfr. It Slt. en Nfr. slute har folslein oan by Hd. *schienbein*, Ld. *schenbeen* en Dn. *skinneben*. In echte lienoersetting mei men it lykwols net neame. Betsjut bein yn it Hd. en Dn. ek (noch) "bonke", yn it Nfr. en Slt. hat it dy betsjutting net (mear) (sj. kaart 6),¹³ dat syngroan sjoen betsjutte Nfr. en Slt. skinebên "skyn-skonk" en net "skynbonke", sa't yn alle oare oanswettende talen it gefal

¹³. Utsûndering is JENSEN (1927) (Wdh.), dy't de betsjutting fan "bonke" as seldsum neamt en bûn oan útdrukkings en siswizen. Yn it Aelfr. is de betsjutting "bonke" hiel algemien, sa't út ûndersyk fan de fynplakken yn it wurdboekapparaat fan it Frysk Ynstitút fan de Grinzer Universiteit bliken docht (VERSLOOT, 1989; 74ff.).

is. Op himsels is dat net ûnmooglik, sjoen **bgl. it** Ndl. *bovenbeen*, dat ek "in part fan de skonk" oantsjut. Nfr., Sl. *skinebên* is in lienfoarming neffens it Hd. mei help fan etymologyske ekwivalinten.

3.2.3. *skine*

Der is tsjinwurdich in dúdlik ferskil tusken it betsjuttingsfjild fan *skine* yn it Wlfr. en yn it Nfr., Sl. Yn it **Wlfr. is** *skine* folslein lykweardich (nét yn gebrûk mei *skynbonke* en hat it fierders guon frij spesjalistyske betsjuttings fan izeren latte of stêf. Yn it Sl. en Nfr. bestiet it pear *skine-skinebên* = "Schiene" (bgl. fan it spoar)-"Schienbein", folslein lykop mei it Hd., Ld. en Dn. De lienlûdings yn it Hall. en Ngoesh. litte sjen dat it hjir it **Hd. is** dat de struktuer fan oanbelangjende dialekten yngeand beynfloedet. It Wlfr. slút hjir hielendal oan by it Ndl.

3.2.4. Nfr. *klênstbên*

Nfr. *klên* betsjut "klien, tin, smel". Soartgelikense gearstallings mei de betsjutting "Fessel" binne yn oare Wgerm. talen net bekend. It Dn. hat *smalben*. dat wurdlik "smel-skonk" betsjut, dat dy gearstalling moat wol as lienoversetting út it Dn. opfette wurde. F-A *klianst* (WILTS, 1986) is wol in ferkoarting fan it langere F-A *klianstbian*.

3.2.5. Nfr. *grof(st)bên* en Moor. *tjukbiinj*

Nfr. *grof* en *thiuk* binne yn betsjutting nau besibbe, lykas Wlfr. *grou* en *tsjok*, sa bgl. MÖLLER (1915): *grof*, "grob, dick (Gegensatz zu *kliin*)". De gearstallings hawwe rûnom yn it Wgerm. parallellen, mar meast mei in oare betsjutting, dy fan "bil". Yn it Ngerm. komme sokke gearstallings ek foar, mar dêr oerhearsket no krekt de betsjutting "kût".¹⁴ Dat ek hjirre is sprake fan lienoversettings út it Dn. wei.

3.2.6. Moor. *teenbiinj*

De gearstalling "tin-skonk" bestiet ek yn it Dn. (OoDs): *tyndben*, "(nu naeppe bruget) kode(ben) (hos heste)" (d.w.s. it part fan de hynstefoet tusken hoef en

¹⁴. Mfr. (1779 N(88F)): "De Dijen, in't Vriesch *het tjoek fen 't bien*" (fan in hynder), Westfaalsk (GEHLE, 1977): *dickbeun*, "Oberschenkel", CAD-MÜLL (1691): *lenden*, "dass dicke Bein", Winterswyksk (DEUNK, 1982): *'t dikke (van 't been)*, "de dij, ook: kuit".
Dn. (OoDS): (ferâldere) *tykben*, "lår ell. (især) læg (1764, 1809)" (= bil of (benammen kût), Sønderjysk (BJERRUM, 1974): *bukketben*, "læg på ben og strømpe (= kût fan de skonk of it oerienkommende part fan de sok) (*bukket*, "grou, tsjok"), as substraatwurd MENSING (1927-35); *dikbeen*, "Wade" (Viöl)), Wnoarsk (fraachpetear): *tjuklæg*. "kût" Faerösk: *tjúkki*, "kût".

knibbel (hast net mear brûkt)), dus de skine fan in hynder. It Fr. wurd kin hjir ek wer net los fan sjoen wurde. De betsjutting is oerdroegen op minsken.

3.2.7. Sylt. Moor. afterbên

Ek dy gearstalling is yn de measte Westgermaanske en Noardgermaanske talen wol oerlevere, mar dan hyltiten mei de betsjutting "afterpoat (fan in dier)", sa bgl. Wang. *äfterbein*. De betsjutting "kût" is typysk Nfr. Opmerklik is dat it "kût" allinnich de efterside fan it *ûnderste* part fan de skonk is. Dat slút oan by de opmerkings by it wurd *bên* yn de fraachpetearen op Amrum en yn Ockholm dat it wurd benammen op it ûnderste part fan de skonk slacht.

Efterbên yn de betsjutting "kût" is in Nfr. fernijing, passend yn it rychje fan oare *-bên*-gearstallings.

3.2.8. Moor. küüling

Utgeande fan de etymology fan **küüte-ling* is sprake fan in ferskowing fan it wurd yn betsjutting fan "kût" nei "Fessel". Sjoen de foarbylden mei *-(l)ing* (sj. 3.1.5.) kin sa'n ferskowing yn ferhâlding ta it grûnwurd net in semantysk skaaimerke fan it suffiks neamd wurde. Lykwols binne ferskowings yn de betsjutting fan wurden dy't lichemsdielen oantsjutte tige gongber (fgl. BUCK, 1971; 196-259). Om't der fierder gjin fynplakken binne fan dat wurd, binne neiere útspraken hjirre net ferantwurde.

3.2.9. Wlfr., Elfr, küüte, Elfr., Nfr. waad, Helg. fessül

De wurden yn dizze paragraaf binne alle trije lienwurden en binne sa mei har inkelfâldige betsjuttings oernaam.

4. De ûntjouwing fan it wurd fjild kût, skynbonke, "Fessel"

4.1. Afr.

It wurd fjild dat ûnderwerp fan dit artikel is, is yn it Afr. net oerlevere. It iennichste wurd dat as Fr. erf wurd rekonstruearre wurde koe, is **skine*. De gearstalling *skinebên* is opfette as lienfoarming, mar sjoen Aing. *scinebân* kin dochs net folslein útsletten wurde dat dy ek yn it Afr. bestien hat. Oerlevere binne simpleks noch gearstalling.

In Afr. wurd foar "kût" is net te efterheljen. It is fansels net út te sluten dat by ien fan de Nfr. gearstallings, dy't hast allegear yn ferbân brocht binne mei it Dn., sprake is fan leksikale stipe fan in oarspronklik Fr. wurd. Bewizen dêrfoar binne der lykwols net.

De Nfr. wurden foar "Fessel" binne allegear of út it Dn. of út it Hd. Foar it bestean fan in wurd foar "Fessel" en dêrmei ek it bestean fan it begryp yn it Afr. is gjin inkelde oanwizing.

4.2. *Wlfr*

Yn it Wlfr. is net folle gearhing tusken de ûntjouwings fan de ferskillende **wurden**. It begryp "Fessel" kin foar it Midfrysk en Nijfrysk nearne oan it ljocht brocht wurde en hat nei alle gedachten ek nea bestien. *Küüte* is in lienwurd (17de ieu) en de gearstalling *skynbonke* (19de/20ste ieu) in lienoersetting, beide út it Ndl.

4.3. *Elfr*:

Al de âldere boarnen (Harl. en Wurst.) hawwe foar "kût" lienwurden: *kühte*, *wad*. Hja jouwe ús spitigernôch gjin ynljochtings oer "skynbonke", De earst pas yn de 19de ieu oerlevere dialekten Slt. en Wang., dy't oars krekt in soad reliktwurden fêsthâlde, hawwe foar "kût" ek al lienwurden: *küüt*, *kît*. Foar "skynbonke" wize se beide yn de rjochting fan it simpleks. Allinnich it Slt. hat 1991 helle, mar it lit grutte ferskowings yn de rjochting fan it Hd. (, Ld.) sjen: *dat küüt* waard ta *ju küite* en *schiene* waard ferfongen fan de lienfoarming *schienbeen*. It dialekt hat dêrmei, lykas de Nfr. dialekten, it semantysk mei it Hd. identike pear Slt. *schiene-schienbeen* = Hd. *Schiene-Schienbein* foarme.

4.4. *Nfr*.

De sitewaasje yn Nfr. lit gâns in ferskowing sjen. Der is dêrby in grut ferskil tusken it noarden en it suden. Yn it noarden bliuwt it Fr. oant no ta, alderearst neffens sprekkersoantal, it bêst bewarre, fan it suden út moat it mear en mear belies jaan oan it Ld. en Hd. Dy sifermjittige tebekgong giet lykop mei it oanwinnen fan de Ld. en benammen Hd. ynfloed op 'e **wurdskat**. It giet dêrby net allinnich om it ynsidintiel ferfangen fan in Fr. wurd troch in Hd., mar om it ferskoven fan de opbou fan it onomasjologysk en semasjologysk fild yn de rjochting fan it Hd. It Nfr. hat oars ek al earder sa'n tastân fan yngeande beynfloeding meimakke. Yn de midsieuwen is nammentlik in grut oantal Dn. wurden yn it Nfr. kaam (vgl. ÅRHAMMAR, 1966). Dy Dn. ynfloed komt yn it hjir behannele wurd fjild ta utering yn it rychje lienoersettings út it Dn. Tsjinwurdich spilet it Dn. amper mear in rolle yn de **Nfr. taalsitewaasje**. It is no benammen it Hd. dat grutte ynfloed hat (ÅRHAMMAR, 1976).

Oer it A(n)fr. binne gjin gegevens beskikber (sj. 4.1.). Yn 3 is fêststeld dat in hiele rige fan wurden yn dit wurd fjild út it **Dn. weikomt**. It giet hjir om gearstallings fan it type "adj." + *-bên*, mei as foarbyld it Moor.:

- "kût	: <i>tjukbiinj</i>	<i>groofstbiinj</i>	<i>ääderbiinj</i>
- "skynbonke"	: <i>teenbiinj</i>		<i>schaanebiinj</i>
- "Fessel"	:	<i>kliinstbiinj</i>	

Dit systeem fan wurden dy't troch har opbou en har betsjutting mei-inoar gearhingje, wurdt tsjinwurdich net langer stipe troch it Dn. Op himsels is dat gjin reden foar it opjaan fan dat systeem. In feit is lykwols dat it yn ferfal rekket en ferkrongen wurdt fan Ld. en Hd. wurden.

'Kût wurdt fan *waad* ferfongen, dat Ld. en Hd. is.

Skinebên is in wat apart gefal. Yn 2. en 3.2.1. die bliken dat dy gearstalling yn guon dialekten pas resint is en yn ferbân brocht wurde moat mei Hd. ynfloed. Lykwols is dat net foar alle dialekten wis. Op 'e fêstewâl kin de gearstalling aardich âlder wêze; dêr is it simpleks yn alle gefallen net oerlevere. De gearstalling past oars kreas yn it hiele rychje *-bên*-gearstallings.¹⁵ It semasjologysk fjild fan it sa ûntstiene pear *skine-skinebên* slút folslein oan by dat yn de oanbuorjende talen, Dn., Ld. en net yn it lêste plak Hd. Fierders litte de súdlike dialekten ek noch ris lienlûding sjen yn it earste part (Hall., Ngoesh.).

"Fessel" ferdwynt eins hast oeral. It begryp is net botte hiem mear.¹⁶ As it al oerset wurde moat yn it Fr., wurdt it ûntliend (Helg. *fessül*). It âldere wurd foar "Fessel", *klênstbên*, is in lienoersetting út it Dn. (3.2.4.). Om't in oarspronklik Frysk wurd foar dat begryp ûntbrekt, gean ik der fan út dat it begryp "Fessel" mei de lienoersettings út it Dn. ûntliend wie. No't de stipe fan Dn. ferdwûn is, ferdwynt ek it begryp wer.

Foar tige sterk troch it Hd. beynfloede dialekten as it Hall. en Helg. sjocht it byld der tsjinwurdich sa út:

	Hall.	Helg.
"kût" :	<i>waod</i>	<i>woad</i>
"skynbonke":	<i>skiinbian</i>	<i>sken</i>
"Fessel" :	-	<i>fessiül</i>

It hiele systeem dat bestie en dat weromgie op lienoersettings út it Dn., is ôfbrutsen en Hd. lienwurden, lienfoarmings en lienlûdings binne der foar yn it plak kaam.

5. Konklúzje

De feitlike konklúzjes binne al jûn yn 4. Hjir sille teoretyske konklúzjes lutsen wurde.

DE HAAN (1988) wol sjen litte dat de klam yn de frisistyk fierstente folle op 'e leksikology en leksikografy lein hat en mear op it syngroane gram-

¹⁵ Yn it Eilnfr. en Wdh. bestiet ek noch de gearstalling *knêbên*, "knibbel", dy't ek in lienoersetting is út it Sønnerjysk: *knæben*, "knibbel" (BJERRUM, 1974).

¹⁶ Ek yn it Hd. is *Fessel* net botte hiem (mûnlinge meidieling Claas Riecken, Kiel).

matikaûndersyk lizze moat. Syn stelling is dat it brûken fan it iene of it oare wurd net beskiedend is foar it fuortbestean fan it Frysk (s. 18). It is neffens him ek net beskiedend yn de fraach at it Frysk in dialekt fan it Nederlânsk is of net, of oars sein, at it Fryske taalsysteem in subsysteem fan it Nederlânsk is of net (s. 9). Om soks út te meitsjen is der neffens him ferlet fan in fergelykjen fan de grammatika's, de regelsystemen, fan de ferskillende talen (s. 17).

Dat de wurdskat, en ik soe sels úthâlde wolle ek de ferskillen tusken de grammatika's fan twa taalfarianten, net beskiedend binne yn de fraach at it om twa aparte talen giet of twa dialekten fan ien taal, bin ik mei De Haan iens. Ut it eachpunt fan de Chomskyaanske taalkunde wei is de hiele taal-dialekt-fraach, as it my net mist, net sa bot fan belang. Sa't De Haan (s. 13) seit, is taal yn it foarste plak in skaaimerke fan in yndividu; yn feite hat eltsenien syn eigen taal. Dat is in riddenearring dy't foar my goed nei te kommen is. Ik soe dêr - en dat is in dúdlik ferskil mei De Haan - as taalsosjologysk argumint oan taheakje wolle dat it it taalbewustwêzen fan in groep is dy't útmakket at in taalfariant in taal is of in dialekt. Lúksemboarchsk en Switserdútsk meitsje beide diel út fan in groep fan taalfarianten dy't ornaris Heechdútsk neamd wurde. Salang't de Switsers har fariant(en) as dialekt beskôgje, is it út taalsosjologysk eachpunt wei ek in dialekt. Op it stuit dat de Lúksemboargers har taalfariant om histoaryske en politike redenen as aparte taal beskôgje en behannelje, is it in taal. Neffens beide argumintaasjes sil it Frysk dus troch it brûken fan it iene of it oare wurd net samar as taal ferdwine.

Wêr't it my hjir lykwols om giet, is dat nei myn betinken it oanpart fan it leksikon oan it taalsysteem as gehiel by De Haan wat oan de krapperein komt. Neffens him moat oan de syntaksis in sintrale rolle takend wurde (s. 13). Mar wêrom is de grammatika fan de wurdskat, dat wol sizze de semantyk en wurdfoarming, net like sintraal? Ik haw mei dit artikel besocht om, útgeande fan in tal syngroane opnames (myn eigen fraachpetearen = no, 19de-ieusk Frysk, Midfrysk, dy lêsten foar safier te efterheljen), sjen te litten wat de ynfloed fan wurdûntliening is op 'e struktuer fan it Fryske leksikon en dêrmei ek op in part fan de Fryske grammatika. Dêrby moat de konklúzje neffens my wêze dat de ûntliening yn it Frysk út it Dn., Ld., Hd. en Ndl. net allinnich in oerflakkige ynfloed op 'e wurdskat hawwe, mar ek de semasjologyske en onomasjologyske struktueren fan it Frysk beynfloedzje. Ek de wurdfoarming ûntkomt net oan dy ynfloed.

Brederhorst 21

6714 KA Ede

LITERATUERFERWIZINGS

- ÅRHAMMAR, N., 1966: *Nordische Lehnwörter und ihre lexikalische Stützung im Nordfriesischen*, yn: Nordfriesisches Jahrbuch, n.F. 2, s. 302-316.
- ÅRHAMMAR, N., 1976: *Historisch-soziolinguistische Aspekte der nordfriesischen Mehrsprachigkeit*, yn: Friesisches Jahrbuch, 1976, s. 55-76.
- BJERRUM, M. & A., 1974: *Ordbog over Fjoldemålet*, I & II, København.
- BUCK, C.D., 1971³: *A dictionary of selected synonyms in the principal Indo-European languages*, Chicago & London.
- CADOVIUS-MÜLLER, J., (1691): *Memoriale linguae Frisicae*, hrsg. E. König, Norden/Leipzig, 1911.
- COSERIU, E., 1958: *Sincronia, diacronia e historia. El problema del cambio linguistico*, Montevideo (Dútske oersetting: München, 1974).
- DEUNK, G.H., 1982: *Nieuw Winterswijkstra's Woordenboek*, Groningen/Doetinchem.
- DYKSTRA, W., 1900-11: *Friesch Woordenboek*, Leeuwarden.
- EHRENTAUT, H.G., 1849/1854: *Friesisches Archiv*, I & II.
- GEHLE, H., 1977: *Wörterbuch westfälischer Mundarten*, Münster.
- GILDEMACHER, K.F., 1990: *Some remarks on Old Frisian appellatives denoting 'fresh water' in a geographical sense*, yn: R.H. Bremmer, e.o. (red.), *Aspects of Old Frisian Philology*, Amsterdam/Grins, s. 146-163.
- GYSELING, M., 1962: *Het oudste Fries*, yn: It Beaken 24, s. 1-26.
- HAAN, G.J. DE, 1988: *Wetenschap en ideologie in de Friese taalkunde*, Utert/Ljouwert.
- HOF, J.J., 1933: *Friesche Dialectgeographie*, 's-Gravenhage.
- JENSEN, P., 1927: *Wörterbuch der nordfriesischen Sprache der Wiedingharde*, Neumünster.
- JOHANSEN, CHR., 1862: *Die Nordfriesische Sprache nach der Föhringer und Amrumer Mundart*, Kiel.
- LÖFSTEDT, E., 1928/31: *Die nordfriesische Mundart des Dorfes Ockholm und der Halligen/Nordfriesische Dialektstudien*, Lund.
- MEER, G. VAN DER, 1985: *Frisian 'Breaking'*, Groningen.
- MENSING, O., 1927-35: *Schleswig-Holsteinisches Wörterbuch*, Neumünster.
- MINSEN, J.F., 1846: *Mittheilungen aus dem Saterlande*, I, yn: EHRENTAUT, 1854; 135ff., II/III, P. Kramer (red.), Ljouwert, 1965/1970.
- MÖLLENCAMP, R., 1968: *Die friesischen Sprachdenkmale des Landes Wursten*, Bremerhaven.
- MÜLLER, B.P., 1915: *Söl'ring Uurterbok/Wörterbuch der Sylter Mundart*, Vaduz, 1984 (unveränderter Neudruck).
- MUNGARD, N., 1913: *Ein inselnordfriesisches Wörterbuch*, Westerland, 1974.
- NIELSEN, N. Å., 1976: *Dansk Etymologisk Ordbog*, Copenhagen.
- NISSEN, M., 1889: *Nordfriesisches Wörterbuch in 10-15 Dialekten (...)*, Stedesand (hânskrikt universiteit Kiel).

- OoDS = *Ordbog over det Danske Sprog*, 1919-56, udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, København.
- PETERSEN, E., 1973: *Deutsch friesisches Wörterbuch*, Risum/Lindholm.
- POLENZ, P. VON, 1972: *Geschichte der deutschen Sprache*, Berlin/New York.
- REICHMANN, O., 1982: *Untersuchungen zur lexikalischen Semantik deutscher Dialekte*, yn: W. Besch, e.o. (red.): *Dialektologie*, 2. Halbteil, Berlin/New York, s. 1295-1325.
- SCHMIDT-PETERSEN, J., 1912: *Wörterbuch und Sprachlehre der nordfriesischen Sprache nach der Mundart von Föhr und Amrum*, Husum.
- SCHÖNFELD, M., 1954: *Historische grammatica van het Nederlands*, verzorgd door Prof. A. van Loey, Zutphen.
- SIEBS, TH., 1901: *Geschichte der friesischen Sprache*, yn: H. Paul (red.), *Grundriss der germanischen Philologie*, Bd. II, Strassburg, s. 1152-1464.
- SJÖLIN, B., e.o., 1988: *Frasch Uurdebök*, Neumünster.
- SPENTER, A., 1968: *Der Vokalismus der Akzentuierten Silben in der Schiermonnikooger Mundart*, Kopenhagen.
- VERSLOOT, A.P., 1989: 'De skonken ûnder it gat', in *strukturelistysk, semantysk ûndersyk nei de wurden foar 'foet' en 'skonk' yn de moderne Fryske dialekten*, Grins (net publisearre ôfstudearskripsje Frysk).
- WILTS, O., 1986: *Wurdenbuk for Feer an Oomram*, Amrum.